

Bedömning i personärende

Cecilia Wikström är ledamot i Europaparlamentet för Liberalerna sedan 2009 och partistyrelseledamot sedan 2017. I Europaparlamentet är hon bland annat ordförande i utskottet för framställningar samt i utskottsordförandekonferensen, samt ledamot i utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter. Hon är även ledamot i Europaparlamentets delegation för förbindelserna med länderna i Sydostasien och Sydostasiatiska nationers förbund (Asean) och suppleant i delegationen för förbindelserna med Indien.

Den 22 mars 2018 valdes hon in som ledamot i det börsnoterade företaget Beijer Alma AB med en årsomsättning på drygt 4,4 miljarder kronor (2018). I samband med invalet motiverade valberedningen sitt förslag på följande sätt:

Beijer Alma är en internationell industrikoncern som har övervägande del av marknaden utanför Sverige, främst i Europa. För en fortsatt internationell expansion blir Cecilia Wikström med sina breda kontakter och djupa kunskap om europeiskt närings- och samhällsliv till stor nytta i Beijer Almas styrelse.

Cecilia Wikström rankades 2017 som en av de fyra mest inflytelserika parlamentarikerna inom EU. Sedan 2017 är hon ordförande i Europaparlamentets utskottsordförandekonferens. Hon har tidigare varit riksdagsledamot och chefsrekryterare i det privata näringslivet. Hon har djup förankring i den akademiska världen, bland annat som tidigare styrelseledamot i Uppsala Universitet och nu i Örebro Universitet. Cecilia Wikström är född 1965 och har en teologie kandidatexamen från Uppsala Universitet.¹

Inför årsstämman i Beijer Alma den 28 mars 2019 föreslår valberedningen att hon återväljs.

Den 30 augusti 2018 blev hon även ledamot i Elekta AB, även det börsnoterat, med en årsomsättning på drygt 11 miljarder kronor. Valberedningen gav följande motivering till sitt förslag:

Cecilia Wikström har bred erfarenhet och kunskap om internationella och i synnerhet europeiska närings- och samhällsfrågor. Hon är sedan 2009 ledamot i Europaparlamentet där hon bland annat är ordförande i Europaparlamentets utskottsordförandekonferens. Hon har tidigare arbetat med chefsrekrytering och ledarskapsutveckling samt är präst i Svenska kyrkan sedan 22 år tillbaka. Cecilia Wikström är styrelseledamot vid Örebro Universitet, European Intellectual Property Office i Alicante och i partistyrelsen för Liberalerna. Cecilia Wikström är född 1965 och har en teologie kandidatexamen från Uppsala Universitet.²

Enligt Europaparlamentets regelverk ska ledamöterna lämna in skriftliga förklaringar gällande sina ekonomiska intressen utanför parlamentets arbete. Wikström har lämnat in sådana förklaringar.³

Uppdragen i de båda börsbolagens styrelser ger, enligt medieuppgifter, ett sammanlagt styrelsearvode på cirka 70 000 kronor i månaden före skatt.⁴ Detta ska jämföras med arvodet som

¹ <https://beijeralma.se/nyheter-och-press/pressmeddelanden?releaseid=2821749>

² <https://www.elekta.com/meta/press-all.html?id=756E2C51DBBBD745>

³ http://www.europarl.europa.eu/mepdif/96677_DFI_LEG8_rev3_SV.pdf

⁴ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/eu-toppen-cecilia-wikstrom-l-tjanar-70-000-extra-i-manaden-pa-sidouppdrag>

Europaparlamentariker, som är drygt 8 600 euro före skatt.⁵ Sammantaget motsvarar de två styrelseuppdragen alltså ett månadsarvode på nästan samma belopp som arvodet som parlamentariker.

Cecilia Wikström har till media förklarat sig fullt medveten om risken för dubbla lojaliteter och har gett följande svar på en intervjufråga:

Finns det då inte risk för dubbla lojaliteter, när man har hälften av sina inkomster från privata företag?

– Jo absolut, det är jag högst medveten om. Den stund det kommer lagstiftning eller annat där jag kan anses jävig kommer jag vara den förste att jäva ut mig och inte delta i de besluten.⁶

Europaparlamentets riktlinjer

Det finns inga juridiska hinder för Europaparlamentariker att parallellt ha uppdrag i det privata näringslivet. Europaparlamentets uppförandekod⁷ för ledamöter avseende ekonomiska intressen och intressekonflikter fastslår dock en generell upplysningsplikt som innebär att ledamöterna måste redovisa vilka uppdrag och ekonomiska intressen de har.

I uppförandekodens artikel 1 står också:

När Europaparlamentets ledamöter utövar sina uppdrag

- a) låter de sig ledas av och agerar enligt följande allmänna etiska principer: oegennyttia, integritet, öppenhet, aktsamhet, ärlighet, ansvar och respekt för Europaparlamentets anseende,
- b) agerar de endast utifrån ett allmänintresse och avstår från att erhålla eller försöka erhålla någon som helst direkt eller indirekt ekonomisk vinning eller andra förmåner.

I artikel 3 står vidare:

Artikel 3

Intressekonflikter

1. En intressekonflikt föreligger när en ledamot av Europaparlamentet har ett personligt intresse som på otillbörligt sätt skulle kunna påverka utövandet av uppdraget som ledamot. Någon intressekonflikt föreligger inte när en ledamot drar fördelar endast i egenskap av medlem av befolkningen i sin helhet eller av en stor kategori personer.

2. Varje ledamot som anser sig ha hamnat i en intressekonflikt ska omedelbart vidta de åtgärder som behövs för att avhjälpa situationen i enlighet med denna uppförandekods principer och bestämmelser. [...]

3. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2 ska ledamöterna innan de yttrar sig eller röstar i kammaren eller i något av parlamentets organ, eller när de föreslås som föredragande, uppge alla existerande eller potentiella intressekonflikter i relation till det ärende som behandlas [...].

Liberalernas etiska riktlinjer

I Liberalernas etiska riktlinjer, som enligt partistadgarna gäller samtliga förtroendevalda liksom kandidater och anställda i partiet, står bland annat följande huvudprincip:

⁵ http://www.europarl.europa.eu/sweden/sv/svenska-europaparlamentariker-2014-2019/ledamoternas_ersattningar.html

⁶ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/eu-toppen-cecilia-wikstrom-l-tjanar-70-000-extra-i-manaden-pa-sidouppdrag>

⁷ http://www.europarl.europa.eu/pdf/meps/Code%20of%20Conduct_01-2017_SV.pdf

Alla partiets företrädare har ett ansvar att vårda och utveckla de värden – vari ingår grundläggande mänskliga värderingar – som förknippas med Liberalerna. Det gäller att handla med detta som utgångspunkt, föregå med gott exempel och vara medveten om att allt man gör och säger ska tåla offentlig granskning.

Den som är kandidat, förtroendevald eller anställd ska vara beredd på att ses som representant för Liberalerna i alla sammanhang. Allmänheten har rätt att ställa höga krav på hur företrädare för partiet agerar, och den som får förmånen att agera i Liberalernas namn ger också partiet ett betydande inflytande över det egna agerandet.

Vad gäller ekonomiska intressekonflikter står också följande:

Att hantera offentliga medel kräver stor aktsamhet. Det får aldrig misstänkas att företrädare för Liberalerna agerar för sin egen vinnings skull.

Liberalernas företrädare ska agera så att ingen misstanke uppstår om att det politiska handlandet skulle påverkas av ovidkommande hänsyn. Förtroendevald lika väl som kandidat och anställd ska därför vara medveten om risken för jäv i förhållande till släktingar, vänner, affärskontakter med flera. Särskild uppmärksamhet ska gälla i fråga om gåvor eller andra förmåner. Likaså har partiets företrädare ett ansvar att redovisa eventuella externa uppdrag eller andra lojalitetsband som kan vara av betydelse i det politiska arbetet. [Etikkommitténs markeringar]

Styrelseledamöters lojalitetsplikt

Styrelseledamöter och verkställande direktör i ett aktiebolag har en omfattande lojalitetsplikt mot företaget. Enligt lojalitetsplikten ska bolagets syfte alltid stå i centrum och bolagets intressen ska alltid iakttas. Lojalitetsplikten är till viss del oreglerad i lag, men framgår bland annat av aktiebolagslagens generalklausul (8 kap. 41 §) och bestämmelser om jäv (8 kap. 23 §).

I aktiebolagslagen (7 kap. 32 §) finns också en generell upplysningsplikt för styrelsens ledamöter gentemot bolagsstämman, innebärande att styrelsens ledamöter – om någon aktieägare begär det och styrelsen anser att det kan ske utan väsentlig skada för bolaget – vid bolagsstämman ska lämna upplysningar om förhållanden som kan inverka på bedömningen av ett ärende på dagordningen samt förhållanden som kan inverka på bedömningen av bolagets ekonomiska situation. Det är alltså enbart styrelseledamöternas ansvar mot bolaget som kan begränsa denna upplysningsplikt. Däremot kan inte styrelseledamöter under hänvisning till skyldigheter som följer av politiska förtroendeuppdrag neka att lämna upplysningar.

Etikkommitténs bedömning

Etikkommittén vill först och främst understryka att den inte ser något principiellt felaktigt i att politiskt förtroendevalda också har ett engagemang i näringslivet. För ett liberalt parti är det tvärtom naturligt att välkomna att personer med bakgrund i näringslivet också engagerar sig politiskt och vice versa.

Etikkommittén vill med samma kraft understryka att sådana parallella engagemang inte är okomplicerade. Därför är det av största vikt att den politiskt förtroendevalde i alla sammanhang agerar så att förtroendet för hans eller hennes integritet i uppdraget inte kan ifrågasättas. Centralt i sammanhanget är, som framhålls i de etiska riktlinjerna, att Liberalernas företrädare alltid ska agera så att ingen misstanke uppstår om att det politiska handlandet skulle påverkas av ovidkommande hänsyn.

I det aktuella fallet har Cecilia Wikström tagit på sig två styrelseuppdrag med en sammanlagd arvodering som nästan motsvarar hennes arvode som Europaparlamentariker. Det handlar alltså om mycket betydande åtaganden. Uppdragens arvodesnivå och omfattning kommer att väcka frågor om Cecilia Wikströms fokus och lojaliteter när hon samtidigt ska utöva sitt uppdrag i Europaparlamentet.

Det bör särskilt observeras att valberedningarna i såväl Beijer Alma AB som Elekta AB lyfte fram Cecilia Wikströms breda kunskaper i europeiska näringsfrågor som ett av skälen för att välja henne som styrelseledamot. Valberedningen i Beijer Alma har därtill poängterat att Cecilia Wikströms breda kontaktnät blir till stor nytta för företaget i dess fortsatta internationella expansion. Framgångsrikt politiskt arbete bygger till mycket stor utsträckning på att bygga upp ett kontaktnät. Även i detta avseende kommer Cecilia Wikström därför att utsättas för ifrågasättanden.

I detta sammanhang är det inte heller oväsentligt att Wikström är förstanamnet på Liberalernas kandidatlista till Europaparlamentsvalet 2019 och därmed är partiets främsta budbärare i Europapolitiska sakfrågor som kommer att vara aktuella. I partiets Europapolitiska program, som fastställdes vid samma partiråd i februari 2019 som även antog kandidatlistan, har frågor om näringsliv, konkurrenskraft och global handel en framskjuten roll. Även EU:s forskningspolitik, som har indirekt betydelse för forskningsintensiva branscher, uppmärksammas i programmet. Cecilia Wikström kommer i Europavalrörelsen att vara huvudansvarig för att föra ut Liberalernas politik i samtliga frågor.

Förutsatt att hon blir återvald kan hon också förutse att hon såsom partiets förstanamn fortsätter att ha en mycket framträdande roll för att formulera partiets politik och kommunicera den i alla sammanhang. Om Wikström av hänsyn till risken för jäv avstår från att befatta sig med väsentliga delar av partiets politik kommer det att väsentligt kringskära hennes förutsättningar att utöva sitt politiska uppdrag. Samtidigt har ägarna i de börsbolag där hon är styrelseledamot självklart rätt att förvänta sig att hon utövar dessa uppdrag helt i enlighet med sina åtaganden gentemot ägarna.

Visserligen finns det inte någon enskild händelse där Cecilia Wikströms agerande i en enskild politisk sakfråga har ifrågasatts mot bakgrund av hennes näringslivsuppdrag. Icke desto mindre anser etikkommittén att omfattningen och arvodesnivån av hennes engagemang i näringslivet är så betydande att hon kommer att utsättas för väsentliga ifrågasättanden vad gäller hennes fokus och lojaliteter.

De styrelseposter hon har i det privata näringslivet är så tunga att de arvoderas med nästan samma belopp som hennes politiska uppdrag. Detta finns en uppenbar risk för att Cecilia Wikströms politiska handlande kommer att ifrågasättas utifrån misstankar om ovidkommande hänsyn. Den förtroendeskada som i så fall uppstår påverkar inte bara Cecilia Wikström själv utan även Liberalerna. Det finns en påtaglig risk för att den etiska och förtroendemässiga diskussionen om dessa frågor kommer att präglade den kommande valrörelsen i stället för det politiska budskapet som Cecilia Wikström är den främsta budbäraren av, i så stor utsträckning att det finns en risk att Liberalernas mandat i parlamentet inte kommer att kunna behållas.

Etikommittén anser sammanfattningsvis att Cecilia Wikström borde ha avstått från att ta på sig de nu aktuella styrelseuppdragen parallellt med hennes roll som Europaparlamentariker. Etikommittén anser därför att Cecilia Wikström bör rekommenderas att lämna dessa uppdrag.